

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XVII. Vtrum delecattio sit passio quietatiua animalis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

D. Thomas quæst. 30. art. 2. ad 3. Ergo non rectè dicitur abominationem esse passionem contrariam concupiscentiæ.

2. Damascenus lib. 2. fidei Orth. c. 12. in fine, concupiscentiæ solum contraponit timorem. Timor ergo, & non abominatio est passio opposita concupiscentiæ.

3. Non solum abominamur malum absens, sed etiam, & multò magis malum præsens. Concupiscentia autem est solum de bono absenti. Igitur abominatio latius patet in genere suo, quam concupiscentia in suo, ac proinde non opponuntur inuicem directè. Nempe directè oppositis eadem omnia, & sola conueniunt proportionaliter, vnicuique iuxta genus suum.

Respondetur. Vbi sunt obiecta inuicem opposita, consequuntur actus pariter inter se oppositi. Sicut autem contingit delectabile esse, & cognosci absens; ita contingit contristatium esse, & cognosci similiter absens. Datur igitur passio de contristatium absenti perinde contraria passioni circa delectabile absens; sicut ipsum contristatium absens est contrarium delectabili absenti. Passio autem circa contristatium absens dicitur communiter abominatio, seu fuga, sicut passio circa delectabile absens dicitur concupiscentia ex communi vsu, tamen ista vox latius pateat ex vi originis suæ, vt notatum est in quæstione præcedenti. Conueniunt autem abominationi omnia iis proportionaliter contraria, quæ dicta sunt conuenire concupiscentiæ ad eum modum, quo dictum est suprà de amore, & odio. Nempe seruatis seruandis eadem hic etiam recurrunt omnia, nec expedit similia suggerere distinctius. Tadiolum nimirum id est, nec necessarium, aut vtile; quando cuius est faciliis accommodatio prorsus similium expostis.

Ad 1. Plures, & passiones, & maxime virtutes dixit innominatas Philosophus, quibus nihilominus postea nomina imposuerunt opportunè, restrictis communibus ad particularia, aut adiunctis de nouo vocibus. Hoc igitur pacto abominatio, & fuga, quæ prius erant communes omnibus affectibus auersatiuis, restrictæ sunt ad affectum circa contristatium absens.

Ad 2. Parum pro nihilo reputatur, vt vulgò dicitur, & obseruat pro expositione Damasceni D. Thomas in dicta responsione ad 7. Vnde omnis motus in bonum, & malum futurum dicitur frequenter spes, & timor, quæ propriæ sunt de bono arduo, & malo terribili, nec habetur ratio de paruo bono, & paruo malo, de quibus sunt concupiscentia, & abominatio propriè tales. Quod tamen non tollit, quin pro exacta de affectibus doctrina, distinctè & exponantur; & nominentur passiones prædictæ. Igitur Damascenus sequutus est latiore significationem timoris, eumque posuit pro fuga cuiusvis mali absenti, ac imminenti; cum propriè, & strictè sit de malo terribili, & spectet eatenus non ad concupiscentiæ facultatem, cuius actus est abominatio, sed ad irascibilem, vt infrà exponetur.

Ad 3. Sapius suggerimus, & sapius necesse est suggerere nomina singularum passionum, & latè usurpari frequenter, & strictè, propter affinitatem vtiq; & connexionem, ac dependentiam, quam habent multiplicem mutuo à parte rei, eaque proniter redundat inde ad conceptus, & pronius ad voces, quæ sunt pauciores conceptibus. Abominatio igitur accommodatur malo præsentis, sicut amor bono absenti, vt dictum est suprà pro expositione Augustini, in latiori vtiq; minùsque propria significatione, cum strictè sumpta pertineat ad malum absens. Noto in fine, concupiscentiam, & abo-

minationem exponi per solum delectabile, & contristatium absens, nulla facta expressione possibilitatis, & imminentiæ, seu futuritionis. Quia ex quo aliquod bonum cognoscitur ab aliquo, tanquam impossibile, respectu ipsius, non habet amplius rationem delectabilis, respectu eiusdem. Quia quod non potest haberi, eo ipso nec delectare potest, ac proinde nec delectabile est simpliciter, sub eodem respectu. Idem dicitur suo modo de malo, seu contristatium.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum delectatio sit passio quietatiua animalis?

Videretur non esse. 1. Quia delectatio est operatio, vt habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. c. 12. & 13. & lib. 10. cap. 1. & in sequentibus sapè. Passio autem non est operatio, vt patet ex contrapositione Damasceni lib. 2. fidei Orth. cap. 22. ante med. *Operatio est motus, qui est secundum naturam; passio verò est motus contra naturam.* Ergo delectatio non est passio.

2. Delectatio est perfectio. Perficit enim operationem, vt dicitur lib. 10. Ethic. cap. 4. Perficit autem non est pati, aut alterari. Nihil enim patitur, qui perficitur, ex hoc præcisè, quod perficitur. Ergo delectatio non est passio, neque cum passionem.

3. Passio est in tempore. Quia est motus, atque de ratione motus est, vt sit in tempore; cum tempus sit numerus motus ex Philosopho. Præterea passiones sunt omnes vnius generis. Aliquæ autem passiones sunt in tempore. Ergo omnes sunt in tempore. At delectatio est in instanti. Quia est terminus motus; atque terminus motus est in instanti, vt dicit Comment. cum Philosopho 6. phys. tex. 25. Vnde idem Philos. lib. 10. Ethic. cap. 4. dicit, quod *secundum nullum tempus accipiet quis delectationem.*

4. Delectatio, & gaudium sunt idem: Quia sunt de eodem obiecto, nempe de bono præsentis, ac possessio; nec fieri potest, vt distinguantur actus, vbi nulla est distinctio obiectorum. Et præterea si gaudium dicitur distingui à delectatione; similiter dicenda erunt distincta ab eadem latitia, & exultatio, & iucunditas, & hilaritas. Quæ proinde erunt totidem passiones diuersæ: Quod nemo admittit. Gaudium autem non est passio, quia conuenit Deo etiam, & Angelis, qui sunt expertes passionum. Ergo nec delectatio est passio. Eodem recidit, quod delectatio tam est, imò est multo magis in appetitu rationali, quam est in appetitu sensitivo, vt patet in alia ex illo Pl. 36. 4. *Delectare in Domino.* Deus enim non cadit sub sensum. In appetitu autem rationali nulla est passio, sed solum in sensitivo, vt dictum est supra. Ergo delectatio præscindit à passione.

5. Passiones ex suo conceptu sunt homini contrariæ, vt iterum suppositum est nuper ex antea dictis. Delectationes autem aliquæ sunt contra naturam, & aggritudinales, vt habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. capite 12. sub initium. Ergo delectationes non sunt passiones.

6. Passio est motus, & perturbatio, vt conclusum est quæst. 1. art. 5. cum August. Greg. Nyssen. & Damasc. Motus autem opponitur quieti. Quies enim est terminus, & cessatio motus. Opponitur verò multo magis perturbatio. Quia perturbatio est con-

stancia

traria naturæ, & per eam malè habet animal. Quies verò est conformis naturæ, & per eam benè habet animal. Implicat igitur in adiecto, quòd dicitur, passio quietatiua.

7. Voluptates corporales, quibus solis conuenire potest ratio passionis, non quietant, sed magis irrequietam causant sitim, & audiatem. Huc pertinet directè illud Augustini paulò priùs memoratum ex tract. 15. in Ioan. *Cum peruenerit quisque ad voluptatem seculi huius, cibus est, potus est, spectaculum est, &c. Numquid non iterum sitiet? Ergo de hac aqua qui biberit, iterum inquit, sitiet.* Eodem pertinet vulgaris comparatio voluptatum corporalium, cum hydropè, de qua dicitur: *Quòd plus sunt potus, plus sitimur aqua.* Accedit voluptates corporales esse maximè nociuas, & plurimorum initia, & causas dolorum. Quod & Philosophi agnouerunt, vt ostendit pluribus eorum testimoniis Valentia q. 5. punct. 1. atque illud Plauti est nimis verum: *Voluptas est malorum esca.* Vnde est salutare monitum Horatij. *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* Exprimit autem hanc veritatem multò magis illud Christi Domini Luca 8. 15. *Quod autem in spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vite cunctis, suffocantur, & non referunt fructum.* Accedit rursus, delectationes corporales se inuicem impedire, vt dicitur lib. 10. Ethic. cap. 5. Causa autem sitis, & sollicitudinis, atque malorum, ac dolorum, & quod est impeditiuum delectationis alicuius, non est quies, nec causa quietis. Ergo delectatio non est passio quietatiua.

Art. 1. Respondetur. Quodcumque peruenit ad finem intentum, quiescit eatenus. Quia finis comparatur centro, ad quod cum peruenit corpus quodlibet, quiescit. Propterea omnis motus ordinatur ad quietem, quatenus ordinatur tanquam medium ad consequutionem finis. Nihil enim mouetur, vt moueatur absque fine vilo, & termino motus, atque conatus. Cùm igitur dictum sit, concupiscentiam esse motum tendentem ad præsentiam delectabilis; necesse est, vt cùm hoc fuerit præsens, succedat motui quies, adeoque actus circa idem delectabile erit quietatiuus in genere causæ formalis, tanquam ipsa quies, seu forma quiescendi. Verùm, quia hic actus, quando est circa delectabile proprium sensus, ac proinde pertinet ad appetitum sensitium, necessariò inducit transmutationem aliquam corporalem, vt patet ex dictis suprà in communi, & manifestabitur magis in particulari quæst. 19. ideò delectatio, siquidem est circa delectabile secundum sensum, quatenus præsens, habet rationem passionis, propter dictam transmutationem corporalem sibi necessariò adiunctam; simulque habet rationem quietis, quatenus versatur circa finem præintendum, vt præsentem iam, ac possessum. Rectè igitur definitur delectatio, passio quietatiua animalis, passio posita loco generis, & quiete loco differentia.

Art. 2. Eodem recidit definitio Philosophi lib. 1. Rhet. extremo cap. 10. Delectatio est *Motus animi quidam, & affectio, tota simul, & sensibiliter in naturam proficiens*; vel, vt habetur apud D. Thom. q. 31. art. 1. *Est quidam motus animæ, & constitutio simul tota, & sensibilis in naturam existentem.* Vbi motus, & affectio, necnon sensibilitas ponitur loco generis. Additur verò, tanquam ratio differentialis, simul tas totius motus, & quod fit in naturam proficiens, seu constitutio in naturam existentem, hoc est, correspondens exigentiæ, & naturali inclinationi subiecti, cui inest. Eo namque ipso quiescit vnumquodque, quia constituitur in statu sibi connaturali, & consequitur bonum sibi proportionatum,

atque conforme naturæ, & exigentiæ suæ. Vnde D. Thomas ibidem art. 2. ad 1. breuius eadem omnia complexus est dicens, delectationem esse *actum perfecti.* Consequitur enim ad perfectionem iam existentem animali, & præsupponit mutationem, ac motum, ferturque in ipsum mutatum esse, secundum naturam, ideòque non habet ex suo conceptu successionem vllam, quæ solùm datur in ipso opere acquirendi, non verò in ipso acquisitum, ac possessum esse. Patet igitur delectationem ex mente Philosophi, & D. Thomæ, quibus ceteri subscribunt, esse passionem, càmque quietatiuam animalis. Suffragantur præterea expressè huic expositioni verba D. Thomæ quæst. 34. art. 4. c. *Quies autem voluntatis, & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio.* Et iterum ad 2. *Omnis delectatio in hoc est uniformis, quod est quies in aliquo bono.* Ac demum quæst. 38. art. 1. c. *Delectatio est quadam quies appetitus in bono conuenienti.*

Ad 1. Delectatio dicitur operatio à Philosopho, non in sensu formali, sed in sensu causali, quatenus ex operatione consequitur delectatio, vt exponit ipse iisdem illis in locis. Damascenus autè operationi contraponit passionem, non quidem considerando vtramque adæquatè, sed exponendo in passionem rationem differentialem ipsius, quia passio est, à reliquis operationibus, quæ non sunt passionis. Cæterum non est contra conceptum vniuersalem motus, qui est passio, seu coniunctus cum passione, vt præemineat in ipso adæquatè considerato ratio quietis, & conformitatis cum natura patientis, seu passi. Rectè autem exponitur quidditas cuiusque rei per id, quod præeminet in ipsa. Præeminet verò in delectatione ratio quietis, & conformitatis cum natura, rationi motus, & contrarietatis cum eadem. Igitur, licet passio exponatur rectè per contrarietatem motus respectu naturæ, exponitur nihilominus etiam rectè delectatio, quæ est passio re ipsa, per quietem, & conformitatem, cum natura. Quia ea contrarietas est per se respectu passionis, vt passio est. At respectu delectationis, vt delectatio est, è contra est per se conformitas cum natura, & consequitur per accidens motus contra naturam ex conditione organi, dependenter à quo exercetur. Nulla igitur est contradictio, si sumantur singula in sensu formali, vti sumere oportet exponentem quidditates.

Ad 2. Est quidem perfectio, delectatio, quæ talis. Sed quæ est sensibilis, habet adiunctam sibi imperfectionem ex natura subiecti, & obiecti, cui inest, & circa quod versatur. Atque hinc fit, vt delectatio sensibilis ita perficiat, vt tamen inducat passionem propriè talem, quæ dimoueat animal ab statu, & dispositione sibi permanenter connaturali. Dicitur ergo delectationem esse perfectionem, non quod sit pura perfectio, sed quia præeminet ratio perfectionis, magisque prodest, quàm officiat subiecto per se.

Ad 3. Delectatio secundum se præcisè, & ex genere suo non est in tempore. Quia illa dicuntur esse in tempore per se, & ex genere suo, de quorum conceptu est successio partis ad partem. Non est autem huiusmodi delectatio: Quia non consistit in fieri, & motu acquisitiuo, sed in facto esse, & in termino executionis, vt ostendit Philosophus dicto lib. 7. Ethic. cap. 12. aduersus Platonem, qui dicebat delectationem esse generationem, ac proinde consistere in ipso fieri. Accidit nihilominus delectationi sensibili, vt fit in tempore, tum ratione obiecti, tum ratione subiecti: Vtrumque enim est transmutabile. Et quidem ex parte subiecti omnis delectatio sensibilis habet adiunctam transmutationem successiuè

successiue existentem, propter diffusionem sanguinis, & dilatationem cordis, quam inducit, vt infra dicitur. Ex parte verò obiecti datur idem successio, quando delectabile ipsum existit ex sua natura successiue, qualia sunt pleraque delectabilia sensus. Bene igitur coheret, quod delectatio sensibilis, quæ delectatio est, sit per se in instanti, & nihilominus sit passio temporis commensurata propter adiunctam transmutationem ex parte subiecti, aut etiam obiecti. Cæterum vbi delectabile fuerit exemptum à transmutatione, atque delectatio habebitur independentem ab organo corporeo, eiusque imperfectione præsentis, quod erit in patria, delectatio non commensurabitur temporis, nec erit in tempore, sed æuo, & in æuo, atque Deus eam habet in instanti æternitatis.

Ad 4. Differentia inter delectationem, & gaudium est similis differentia superius notata inter concupiscentiam, & desiderium. Nempe delectatio propriè, & strictè talis, & prout distincta à gaudio, est circa bonum sensibile, & dependenter à sensatione, atque ab organo corporeo, idèoque est passio. Gaudium verò propriè, & strictè tale est circa bonum intelligibile, aut etiam sensibile, sed prout terminat intellectum, atque inde appetitum independentem à sensatione, atque ab organo corporeo, idèoque non est passio. Sæpè nihilominus delectatio ponitur pro gaudio, atque ita ponitur apud Psalmistam. Et similiter, licet non ita frequenter, ponitur gaudium pro delectatione. Vnde gaudium nunquam supponit pro passione, & delectatio pro non passione. Atque hoc secundum contingit frequentius, quam primum. Quia sensibilia sunt nobis notiora, quam intelligibilia, atque ex notioribus prout transfertur nominatio in minus nota. Sed vtrumque hoc se habeat, delectatio sumitur in præsentis strictè, proptereaque dicitur passio, eique adscribitur obiectum diuersum ab obiecto gaudij strictè idem sumpti, non quidem in ratione præsentis, ac possessi, quod est vtrique commune; bene tamen in ratione sensibilis, & intelligibilis, quæ sunt valde diuersa, vel materialiter, & quoad entitatem, vel certè quoad rationem formalem motiuam, ex qua specificantur actus animæ.

Ad 5. Connaturale dicitur dupliciter. Primò pro eo, quod necessariò consequitur ad naturam cuiusque rei. Secundò pro eo, quod inest vnicuique rei permanentem iuxta exigentiam ipsius secundum se præcisè consideratam. Passiones autem priori modo sunt homini connaturales, idque solum ostensum est supra in communi. At secundo modo sunt præternaturales, & contra naturam, vt inibi expositum est: Præterea Philosophus distinguit in illis locis alio modo delectationes naturales, & innaturales. Delectationes namque naturales dicit, quæ consequuntur ad bonum sensibile congruens naturæ animalis secundum se. Innaturales verò appellantur eas, quæ consequuntur ad apprehensionem rationis, quæ proinde dicuntur rationales, vel ad eandem cuiusque animalis naturam prout affectam aliquo accidenti, aut proprietate indiuiduali notitia, respectu eiusdem; quæ proinde sunt naturales secundum quid ex præiuncti apprehensione, aut qualitate naturali defectuosa; innaturales verò simpliciter respectu naturæ animalis secundum se. Quia tamen hæc eadem diuersitas æquè, eodemque modo cadit, & in delectationes, & in passiones rectè dicitur absolute, quod delectatio sit passio.

Ad 6. Motus dicitur etiam dupliciter. Secundum nimirum intentionem, & secundum executionem. Atque delectatio est terminus motus, quoad ordinem exe-

cutionis: Quia exequutio cessat, ex quo bonum intentum redditur præsens, ac possessum. At secundum ordinem intentionis, delectatio non est cessatio, & terminus motus, sed est motus omnium maximus. Quia delectabile præsens maxime omnium mouet appetitum, vt adhæreat sibi per actum suum. Quapropter delectatio dicitur quietatiua, non pure negatiue, quasi esset pura cessatio omnis actionis, sed positue, vt actio præcipua imponens finem ordini exequutionis. Quod ad perturbationem attinet, ea adiacet delectationi per accidens ratione organi corporalis, vt dictum est. Oportuit verò, vt exponeretur quidditatiue per id, quod est per se, quodque præminet in ipsa. Præminet autem ratio quietis imponens finem ordini exequutionis; & labori, atque defatigationi.

Ad 7. Quod voluptates corporales sint coniunctæ cum siti, & sollicitudine irrequieta vltiorum voluptatum, accidit eis ex natura delectabilium sensus, quæ sunt fugacia, nec singula sufficiunt, sed indigent assidua successione, ac substitutione aliorum post alia: Quapropter sitis, & anxietas non consequitur ad cognitionem boni præsentis, & ad præsentem voluptatem secundum se, sed ratione adiacentis simul cognitionis delectabilium absentium, & necessitatis eorum. Et quia hæc cognitio quoad vtrumque euadit maior ex experientia vniuscuiusque delectationis corporalis, insufficientis ex se ad facilitatem, dicuntur eiusmodi delectationes inducere sitim, & inquietudinem, non in genere causæ formalis, sed tantum obiectiue. Quidditas autem cuiusque formæ consideratur penes id, quod præstat per se ipsam præcisè in genere causæ formalis. Idem dicitur de vi nociua voluptatum, nec non de vi impeditiua cuiusque delectationis, respectu aliarum delectationum. Primum enim accidit ex nimietate, & non ex conceptu, & natura delectationis, vt delectatio est. Secundum verò prouenit ex impossibilitate mutua delectabilium sensus, cum delectatio, quæ delectatio est, nulla impediatur vllam aliam delectationem directè, & ratione sui, sed magis foueant se, atque augeant vicissim delectationes quælibet, quatenus delectationes præcisè sunt.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum causa delectationis sit bonum præsens, ac possessum.

Videtur non esse. 1. Quia possessio boni vnicuique conueniens est conditio sine qua non, vt ipsum bonum caufer delectationem, ad eum vtrique modum, quo applicatio agentis ad passum est tantum conditio sine qua non, vt agens influat in passum. Ergo bonum solum est causa delectationis, & non etiam præsentia eius, ac possessio. Cuiusmodi itidem argumento nititur Scotus in 3. dist. 15. vt dicat bonum conueniens esse causam delectationis secundum conceptum absolutum, nempe ratione solius prædicati, quod fundat conuenientiam, & non etiam secundum conceptum relationum conuenientis, qui inde consequitur, sicut causa quælibet efficiens causat, non quatenus effectiua est, sed per eam solum perfectionem, ratione cuius præcontinet in se effectum, & fundat relationem effectiui.

2. Operatio, est vniuersalis causa delectationis, nec vllum bonum independentem ab operatione, bona est delectabile. Quia Delectatio est operatio connaturalis, non imprædicta, vt dicit Philosoph. lib. 7. Ethic. cap. 12. in quo, & in proximè sequenti 13. nec non lib. 10. cap. 4.